

BLASON

- Štít se znamením, přilbu s příkrývadly a klenot považujeme za základní části erbu
- a měl by je mít každý štít, ovšem samozřejmě existují výjimky (např. na pečetích drobné šlechty -- jen štít se znamením nebo naopak přilba s klenotem)
- ostatní části erbu mohou být zastoupeny, ale jejich výskyt není podmínkou (jejich existence je dána reprezentační stránkou heraldiky - snaha o honosnost (tzv. honosné nebo vedlejší části erbu):

1. štítonoši a strážci štítu
2. pláště a znakové stany
3. prapory a korouhve
4. koruny
5. klobouky a čepice
6. jiné odznaky
7. řády
8. příznaky a vedlejší značky
9. hesla rodová a válečná

Štít

- nejdůležitější část erbu bez něj nemůže erb existovat
- 1. **normanský štít** (nahore zaokrouhlený, dole zašpičatělý) - až do 13. stol.
- 2. **gotický štít** (dole hrotitý, nahore rovný jeho tvar se blížil trojúhelníku) - raně gotický
- 3. **soudečkový štít** (boky širší než horní hrana) - používán v pozdní gotice
- až do 15. stol.
- 4. **španělský štít** - již od 15. stol. vytlačuje soudečkový štít
- vznikl postupným zakulacováním štítu hrotitého
- takřka současně se štítem soudečkovým
- nevyrazil z užívání
- 5. **terčový (kolčí) štít**
- poslední typ heraldického štítu, který byl užíván i ve válečnictví
- charakteristický je výřez na horní nebo pravé oční straně (při Útoku se do něj vkládalo kopí)

- požadavek osové souměrnosti nutil malíře malovat výkroje na obou stranách

6. polský štít (renesanční)

7. **francouzský štít** - pro snadnou kresbu erbu o více polích

- částečně v 16., ale hlavně v 17. a 18. stol.

8. **štít ve tvaru brnění koňské hlavy** - hlavně pro renesanční Itálii

9. **routový štít** - ještě ve 13. století užíván v záp. Evropě i pro muže. pak hlavně pro ženy

Klenot

- klenotem rozumíme plasticky vytvořenou heraldickou ozdobu přilby (měl sloužit k lepší identifikaci bojovníka)

- od 12. stol. přilby pomalované pruhy různých barev nebo dokonce prvními znameními (později se tato znamení začala umísťovat nad přilbu)

- 2 skupiny klenotů:

a) opakuje znamení ze štítu

b) nezávislé na znamení ze štítu

- klenot bylo možno umístit buď přímo nebo na určitý předmět, který pak nazýváme pomocným klenotem (desky, cípaté čepice, rohy, křídla, klobouky a čepice, lidské a zvířecí trupy) - ne každý z těchto předmětů musíme vždy považovat za pomocný klenot

Přilba (helm)

- přilba je ochranná pokrývka hlavy, součást výzbroje středověkého bojovníka

- nosič klenotu a příkrývadel

- typologie přilby musí být v souladu s tvary vlastního štítu

1. přilba hrncová (pro normanský štít)

- válcovitého tvaru. vpředu mírně protažené, se skulinou pro oči a dýchacími otvory, nahoře

takřka ploché

- na přelomu 12. a 13. stol.

- nevýhoda - opíraly se o temeno hlavy a tak stěžovali jeho pohyb a nedostatečně kryly krk

2. přilba kbelíková (pro gotický

štít) - objevuje se koncem 13. stol.

- v horní části se zužuje směrem nahoru

3. přilba kolčí (také pro gotický

štít)

- v 15. stol.

- rozšíření hlavně na turnajích (do bitev se nosily jiné typy)

- má obličejovou část podstatně protaženou. temenní část je vydutě vytepána

4. přilba turnajová (turněřská) (pro kolčí

štít)

- pro potřeby rytířských her

- raná heraldika - zásada, že nad jedním štítem se umísťovala přirozeně jen jedna přilba s klenotem

- od 15. stol. tato zásada však porušována

Přikrývadla (fafrnochy)

- kus látky, který splývá po stranách přilby / klenotu

- vznikla z praktické potřeby chránit přilbu před slunečním žářem a tlumit přímé rány

- od 13. stol-

- od 14. stol. se začínají znázorňovat tak jako by vlála ve větru (jejich konce se obracejí, je vidět rubní, jinak zbarvená strana)

- pravidelně zachycuje vnější strana přikrývadla barvu a vnitřní kov

- v místě kde přecházel klenot v přikrývadla byly na skutečných přilbách patrně různé nýty, svorky apod., pro jejich zakrytí se začala užívat tzv. **točenice** (kus látky zbarvené jako přikrývadla)

- v 16. a 17. stol. se volné konce točenice objevují jako poletující kolem přilby, těmto koncům říkáme **faflíky**

- v 15. stol. začala být točenice nahrazována honosnější korunou (její udělení - čestné polepšení erbu)

Strážci erbu

- stáli mimo erb, nebyli s ním v bezprostředním kontaktu
- vyskytují se méně často

Štítonoši (ti, kteří erb drží)

- nesou erb
- neexistuje nějaké omezení, které by určovalo jaká figura může být štítonošem
- od nadpřirozených bytostí přes lidské postavy až po zvířata
- štítonoši mohou držet další honosné kusy, nejčastěji praporce

Praporce

- všelijak členěné , zejména banderia a gonfanony se užívaly hlavně ve vojenství

Heraldické tinktury

- erb bez barev je nemyslitelný
- pro zbarvení štítu používáme termínu *tinktury*

pravidla a zásady

1. heraldické tinktury jasně ostré - nutnost rozeznání erbů na velkou vzdálenost

2. heraldické tinktury rozdělujeme na:

- a) barvy
- b) kovy
- c) kožešiny

3. stará heraldika znala jen dva kovy - zlato *a* stříbro. Později se objevilo ještě železo nebo ocel

4. klasická heraldika znala jen barvy: červenou, modrou, černou a zelenou. Později k nim přibýly: purpurová, oranžová, hnědá a vodová

5. kožešiny - hranostaj (hermelín), kožešina veverky (popeličina), kuny a sobola

6. nikdy neměla být kladena barva na barvu nebo kov *na* kov

7. kožešiny lze kombinovat jak s kovy tak s barvami

- není - li možný barevný tisk nahrazují se tinktury šrafováním (již od 16.stol.)
- 1638 pak systém šrafování, který se užívá dodnes
- pro šrafování důležité jak je orientováno k svislé ose štítu (nahnutí štítu nás tedy neslní splést)

blasonování

- popis erbu sestavený podle určitých pravidel tak, aby erb bylo možno podle popisu správně nakreslit (má být co nejstručnější, bez všech zbytečností, dostatečně jasný a nepřipouštějící různý výklad)
- pravidlo, že čím je znak bohatší a složitější tím je mladší
- údaje o pravé a levé straně se uvádějí vždy z hlediska vlastního znaku, tj.osoby, která stojí jakoby za ním
- erbovní figury rozeznáváme dvojího druhu:

I. heroldské kusy

- různé geometrické tvary či barevná pole celého štítu
- nejjednodušší jsou různá dělení štítu
- dotýkají se v drtivé většině okraje štítu

2. obecné figury

- ta znamení, která jsou vzata z okolního světa (člověk, zvířata, rostliny, věci, atd.) nebo jsou známa z lidské fantazie (božstva, nadpřirozené osoby a potvory)
- rámcově o nich platí, že se nedotýkají okraje štítu
- rozdělení do těchto skupin:

1)

přirozené a)

životné

- člověk a jeho části, zvířata a rostliny

b) neživotné

- figury *pozemské* (oheň, voda, skály, atd.) a *nadpozemské* (Slunce, hvězdy, oblaka)

2) nadpřirozené

- vyšší bytosti (božstva, andělé, světcí)
- potvory a bájná zvířata (jednorožec, gryf, pegas, fénix, drak, bazilišek)

3) umělé figury

a) zbraně a

zbroj

- b) oděv, okrasy a šperky*
- c) nástroje a výrobky*
- d) hudební nástroje, zvony a rolničky*
- e) předměty z rybnářství, mlynářství a lodnictví*
- f) stavby a jejich části*
- g) odznaky světské a církevní*
- h) koule, kotouče a kruhy*
- i) písmena a značky (marky)*

- zbrojí rozumíme u zvířat a ptáků drápy, kopyta, rohy, zobáky, kohoutí hřebeny, pazoury

Popis erbu o jednom poli

- začínáme určením typu štítu, poté udáním tinktury pole, teprve pak uvedeme tinkturu a druh figury, u níž podle potřeby udáme, zda je pokryta nebo provázena, dále uvedeme užitý typ přilby, zda nese točenici nebo korunu, případně je-li natočena, pak popisujeme klenot a nakonec příkrývadla (možno otočit).

Popis erbu o více polích

- opět určení typu štítu, pak rozdělení štítu (jednotlivá pole popisujeme shora dolů, zprava doleva), tzn., že blason "červeně a stříbrně dělený štít" současně říká, že horní pole je červené a dolní stříbrné

- srdeční štítek lze popisovat až po jednotlivých polích hlavního štítu nebo před nimi

- při více přilbách se většinou popisují přilby a jejich klenoty zprava doleva (heraldicky)

- teprve po popisu celého erbu přistoupíme k popisu jeho honosných kusů. Zde jako bychom postupovali od štítu do stran (popíšeme tedy nejprve řády, které štít pevně obtáčejí, pak případně štítonoše - je nutné uvést, zda hledí na erb nebo se odvracejí, pak uvedeme klobouk nebo korunu nad štítem, dále heslo a válečný pokřik a nakonec znakový plášť)

- pro naznačení polohy figur na štítě užíváme některé vžitě termíny